

נשיא בבית הסוהר

המאכלים שהוא מעדיף, אמר וחזר ואמר: "אני לא זולג". (הפסוק נחרת בוֹכְרוֹנוֹ, ועד היום רגילים רחל ואני להגיד זאת בצחוק, כשאחד מאיתנו מציע לשני מתמקם כלשהו. ברגעים כאלה אנחנו זוכרים את יונתן).

כדרך לטכניה המצאנו מישחק כדי לעוררו. מי שיראה ראשון את יסדי הכינרת, יקבל שילינג. (או זה עוד היה כסף). מוכן שראיתי את האגם ראשון, כי ידעתי כאיזה מקום בדיוק ניתן לראותו. אך התאפקתי, ויונתן זכה בשילינג. אם שמתם, לא הראה זאת. אני מניח שבעברנו על פני קרניחתי גם ספרתי לו על הצלבנים ועל הקרב הגדול שהיה כאן. אני עושה זאת לכל קורבן, המזדמן לקירבתי כשאני עובר במקום הזה.

יונתן עשה כל מה שביקשנו ממנו. כשרחל הזמינה אותו לרכב איתה על אופניים, אם הציעה לו לשכב על מזרן גומי מנופח על פני המים, עשה זאת בלי יכוח. הוא עצמו לא ביקש רב. בדרך חזרה ניסיון להכין את הילד למה שצפוי לו. עברנו על פני שדה מרהיב של כלניות. רחל העבירה את השיחה לנושאים של חיים ומוות. היא הסבירה כי באנו מן האדמה, וכי אחרי מותנו נחזור ונהיה לאדמה, המצמיחה כלניות. כל כלנית יפהיה היא המשכו של אדם מת.

אף שהיה עימנו רק יומיים-שלושה, אני זוכר אותו היטב. התנהגותו השקטה — כמעט ואמרתי: הגאה — מול פני האסון, שהוא חש כבואו, עוררה בי הערצה. בגיל 7 היה אדם שלם. לא ראיתיו מאז. מדי פעם סיפרה לי רחל כי בצאתה מבית-הספר מצאה שם את יונתן, הממתין לה. הוא היה משחיל את ידו לידה, והיה מלווה אותה עד לפתח ביתנו. אך כשגדל יותר, נעלם מעינינו.

מרוע נזכרתי בו כעת? מפני שהשכנע ראיתי את יונתן בטלוויזיה. שמו עכשיו דוקטור כריוכר, והוא ריבר בכבודראש רב ובצורה אינטליגנטית על בעייה מסויימת, המטרידה את הציבור. התגאיתי בו.

הבעייה של הנרי פונדה

את הסרט הכל למען הניצחון עם הנרי פונדה, שהוקרן לפני שבועיים בטלוויזיה, ראיתי לראשונה לפני הרבה שנים. זכרתי אותו במעומעם.

הסרט מציג דילמה. האיש הטוב (פונדה, כמוכן), מרינאי מסוגו של עדלי סטיוונסון, מבקש להיבחר עליידי מפלגתו כמועמד מטעמה לכסדהנשיאות. על מינוי זה מתחרה עימו האיש הרע, מין טיפוס של ריצ'רד ניקסון.

המתחרה של יד על חומר המרשיע את פונדה: אי-פעם סבל מהתמוטטות עצבים. (זה מוכרז קצת את פעולתו של עוד וייצמן, ערב בחירתו של יצחק רבין כראש-הממשלה). הוא מאיים לפרסם את החומר, אם לא יוותר פונדה על המינוי. אך גם בידי פונדה יש חומר מרשיע על יריבו, שפירוטו היה מחסל את סיכויו להיבחר. פונדה מהסס. האם זה הגון להשתמש באמצעי מלוכלך כזה האם המטרה מקדשת את האמצעי? הרי הוא רוצה בתפקיד כדי להגשים את האידיאלים המוסריים שלו. אם הוא מוותר על אידיאלים אלה כדי להשיג את התפקיד — מה הטעם בהשגתו? הסרט מתחמק מתשובה ברורה לגמרי. פונדה מסרב להשתמש בחומר המכפיש, אך אין הוא מעביר את המינוי ליריבו המנוול. הוא מעביר את קולותיו לעסקן אחר, אפס גמור, וזה זוכה במינוי. כשראיתי את הסרט לראשונה, לפני 25 שנים, התלהבתי מפונדה והצדקתי את החלטתו בכל לב. עכשיו איני בטוח עוד. הטיפוס שפונדה גילם בסרט נראה לי כחלוש. הבינתי לליבו של הנשיא לשעבר בסרט, מין דמות של דרווייט איינוואר, שאמר: "אם אינך יכול לקבל החלטה קשה במצב כזה, איך אפשר להפקיד בידך את גורל האומה?"

פונדה בסרט

אם להציג את הדילמה נכונה, הרי זוהי: הבחירה היתה בין ויתור ובין השימוש בנשק מלוכלך נגד אדם מלוכלך, השולח את ידו אל השילטון העליון. ההחלטה של פונדה היא החלטה של יפהנפש. היה חשוב לו יותר להיות בסרט עם עצמו, להציג את עצמו ככל הדור המוסרי, מאשר להגשים את המטרות המוסריות אשר לשמן נאבק.

נכון הוא שאי-אפשר למרוד מוסר באמת-מירה כמותית. אך האם היה מותר לאדם מוסרי להפקיר מדינה שלמה לשילטונו של המנוול, העלול להמית עליה אסון, ובלבד שלא ללכלך את הדיינים? האם היה התשובה החמקנית של הסרט אינה מתקבלת על הדעת. האם היה מותר להפקיר את המדינה לאדם אפסי, שאיש לא ידע את טיבו, וגם הוא עלול להתגלות כנשיא מחרחרר-מילחמה, מגביר-אפלייה ומנציח-קיפוח?

אין זו שאלה של סרט. דילמה זו ניצבת לפני איש-המוסר הפוליטי על כל צעד ושעל. האם המטרה מקדשת את האמצעים (הנשיא לשעבר בסרט אמר: "בני, אין מטרות. יש רק אמצעים.") ולהיפך: האם בגלל בררנות-יתר לגבי האמצעים מותר להפקיר את המטרה? האם זה מוסרי לתת יתרון לאדם בלתי-מוסרי, שאין לו היסוס להשתמש באמצעים בלתי-מוסריים?

בחיים אין תשובה חלקה ופשטה. זוהי דילמה מוסרית ניצחית, וכל אדם חייב להשיב עליה על פי מיטב מצפונו בכל מצב נתון. לדעתי, במקרה המוצג בסרט הזה, המרינאי המגולם עליידי הנרי פונדה עשה.

כמונו...") פשוט אינו יכול להיאמר עוד בטלוויזיה שחוריה הגונה, ממלכתית או פטרית. לא על יהודים ולא על שחורים. הפלשים חיו באתיופיה. לדעתי, שום סנה לא נשקה להם שם. הם חיו בעוני רב, אך כך חיו גם שכניהם. הם היו שבת אחר מיני רבים, בארץ שכל-כולה אוסף של שבטים.

ואז באו שליחי ישראל. סיפרו להם על ארץ-ישראל, ירושלים, ציון. פיתו אותם לבוא. שידלו אותם לבוא. וכאשר באו, התייחסו אליהם כאל אבק-אדם, כושים. אף בפניות הפרמיטיביות ביותר של אלאבאמה כבר אין איש מעז לדבר כך על השחורים. הגזענות הגלויה הזאת גרועה פחות מן הגזענות הסמוייה, המתחסרת, שהתבטאה בדבריהם של כל מיני מטפלים ונשמות טובות, שהודיעו שהם רוצים "להעלות" אותם לרמתנו, להעניק להם את, התרבות הישראלית" (וזה שאמרה זאת לא התכוונה להתברר).

הסיפור כולו הוא מהדרה חדשה למה שקרה בשעתו

אורי אבנרי

לעולי-מארוקו ועולי-עיראק, שידלו אותם לבוא, בפיתויים ובפצצות. וכאשר באו, התייחסו אליהם כאל שוכני-מערות, בני גזע נחות ופרימיטיבי, שצריכים "להעלות" אותם לרמה הנעלה שלנו. את התוצאות אנחנו רואים עכשיו, כאשר קם דור שני שאינו שוכח ואינו סולח. מעניין שילרי עדות-המזרח, בני הקורבנות של א.ו. הם עתה בעצמם גזענים כלפי הקורבנות החדשים!

נראה שהגזענים אינם מסוגלים ללמוד מן הניסיון. כי הנה הם חוזרים על כל אותן הגיאות, במהדרה מרוכזת ומכוונת פי כמה.

יום אחרי הסירטון על הפלשים הוקרן בטלוויזיה סרט מקסים בשם קונראק. מורה לבן צעיר בא לאי נידח בארצות-הברית, מול חופי קארוליינה הדרומית, כדי ללמד שם כיתה של ילדים שחורים, שהציוויליזציה האמריקאית המהוללת מסקה עליהם. הוא עושה זאת באהבה, בלי התנשאות, כלהות אפקטיבית בלב פתוח לרחשי-ליבם, ללכטיהם, לחלומותיהם. כאשר הוא מלמד אותם לצחצח את שיניהם והו מישחק משגע.

גם בסרט על הפלשים לימדו אותם לצחצח את השיניים. נציגת עם-הארונים הישראלית (האשכנזי) לימדה את הנייטיבס השחורים להיות בני-אדם ולטפל בשיניהם — שהיו לאין שיעור יותר בריאות משיני המורה.

חוששני שבעוד דור יינעצו השניים האלה בכשר המיסדר הישראלי, ובצדק.

היתום

באחר הימים הביאה לי המורה רחל — אשתי — הפתעה לחגהפסח: ליל.

הילד — נקרא לו יונתן — היה תלמיד בכיתה של רחל, כיתה ב'. כשבא אלינו הביתה, הכריזה רחל בשימחה שהוא הסכים לבוא איתנו לטיול בחג. בשקט סיפרה לי באנגלית שאביו של יונתן מת זה עתה. אמו המיואשת לא העזה לספר לו זאת. היא לא יכלה עדיין לעמוד בעומס הנפשי, וביקשה סידור לילד לכמה ימים. רחל התנדבה לקחת אותו איתנו בחגהפסח.

במים-הים — סוף שנות ה-50' — נהגנו לקחת בחגים אוהליסייריים קטן ולבלות בחיקיהטבע. אז עוד לא היו החניונים הגדולים והצפופים, והארץ היתה ריקה יותר. אפשר היה להתבודד לחלוטין בחוף-הים של חקיסיה העתיקה או באוכיב.

באותו חגהפסח החלטנו להקים את האוהל על גדת הכינרת, סמוך למועדון מינוס 106, שהיה שייך למקסים סלומון. במשך היום השתכסכו במים, כערב שתיתי כירה והסתכלתי באור השקיעה בחרי רמת-הגולן הסורית. בלילה רקרנו קצת במועדון והלכנו לישון באוהל.

יונתן היה ילד שקט, שקט מאוד. מעולם לא ראיתי ילד כליכך מכוונס בעצמו. הוא ידע שאביו חולה מאוד, אך הרגשתי כי אי-שם בניכבי ליבו כבר חש שמרחץ עליו אסון נורא. הוא לא שאל שאלות, ובכל ימי שהותו איתנו לא הוזכר את אביו אף במילה אחת.

הוא סירב לכל צורה של פינוק. עוד בתל-אביב, כסופר-מארקט, כשחל רצתה לקנות תוך התייעצות איתו, את

לפני מילחמת-העולם הראשונה, כשהיה וינסטון צ'רצ'יל שרהפנים, אירע מיקרה חמור בלונדון. קבוצה של פושעים התבצרה בכניין, ומישטרת-לונדון פרעה עליה מצור. שרהפנים צולם במקום, כשהוא נוקט אחרים פעולת השטרות.

למחרת היום הגיש חברי-פרלמנט שאילתא. "אני יודע מה הפושעים עשו שם", אמר. "אני יודע מה השטרות עשו שם. אני מבין אפילו מה הצלם עשה שם. אבל איני יודע מה שרהפנים עשה שם!"

השבוע ראיתי תצלומים יפים של נשיא-המדינה, הלוחץ את ידיהם של עבריינים בבית-הסוהר. וגם לי היתה שאלה כזאת.

אני יודע מה העבריינים עושים שם. אני יודע מה הסוהרים עושים שם. אני מוכן גם להבין מה הנשיא עשה שם. אבל איני יודע מה הצלם עשה שם.

הנשיא הוא בעל הסמכות הפורמלית להעניק לאסירים חנינה, או להמתיק את עונשם. אם החליט הנשיא חיים הרצוג לעמוד אישית על תנאי-המאסר ולשוחח עם האסירים שהוא אמור לשקול את שיחרורם בטרם עת — זה יפה מאוד. כל הכבוד.

כתנאי — בתנאי שזה נעשה כציועה, בשקט, לטובת העניין. אבל כאשר מכיאים לאירוע הזה צלמים וכתבים, כל העניין מוזר כעניי. אני אדם חשדני, ואני חושד שזהו תעלול של יחסי-ציבור. ולא דוקא בטעם טוב.

אין זה בטעם טוב כשנשיא-המדינה מצטלם כשהוא לוחץ בחמימות את ידיהם של מי שביצעו פשעים מחריינים. זה נתון כבוד למבצעי-הפשעים, הופך אותם דמויות נערצות, הראויות לחיקוי. מבחינה חינוכית וההשפעה-על-נעורשוליים, זה רע.

בווריא, הם בני-אדם, ומגיע להם יחס אנושי. כולי כעד זה. ואם הנשיא נתקל בהם בבית-הסוהר, והם מושיטים לו את ידיהם — יפה מצידו שהוא לוחץ את הידיים. אבל זהו זה צריך לקבל טיפול כמסע של יחסי-ציבור.

הנשיא גם ריבר עם אורי אריב. זה יפה. אריב מבקש חנינה, או המתקת-עונש, ואילו הנשיא מוכן רק להמליץ על שיחרורו לחופשה קצרה. כדי שיוכל להתחתן ולבלות כמה שעות עם אשתו החדשה.

לדעתי זוהי התחמקות מן הבעייה. אם פשע אורי אריב, מגיע לו עונש. אך זה היה פשע אידיאליסטי שנבע מהשקפת-עולם מטוענת והוא כיפר עליו מומן. 12 שנות-מאסר הן נצח לאדם צעיר, ואנשים שביצעו פשעים חמורים יותר לאין שיעור שוחררו מומן.

אין לי שמץ של ספק שכיום אין אדיב מוענש על מעשהו, אלא על דיעותיו ועל החלטתו לבלות את זמנו ככלא כחברת אסירים פוליטיים ערביים (שהם אידיאליסטים, ורמתם גבוהה יותר).

זוהי נקמה, לא עונש. זה מכוונע. ואם אמנת ראש-השב"כ מתנגד לשיחרור האיש אחרי תום שני-שלישים של תקופת-העונש, אפשר רק לשאול: מה זה נוגע לו, בעצם? תפקיד השב"כ היה ללכוד את אריב, וזאת עשה. עניין העונש אינו צריך להיות עניינו. לא במדינת-חוק רמוקטית, שאין בה קג"ב. נאמר בשם הנשיא שאינו יכול לחון את אריב, מפני שרה-המישפטים מתנגד לכך. הצעתי בשעתו בכנסת הצעת-חוק המבטלת את זכותו של שרה-המישפטים, שהוא עסקן פוליטי, להתערב בעניין הנוגע לסמכות הנשיא. הפעם היתה פליטיה ההדמנת להפגין עצמאות וכוח-רצח בעניין היחיד המסור על פי חוק להחלטתו.

תחת זאת באים מיבצעים של יחסי-ציבור, המתאימים יותר לפוליטיקאי השואף לקאריירה מפלגתית מאשר לאיש היושב על הכס הרם של נשיא-המדינה.

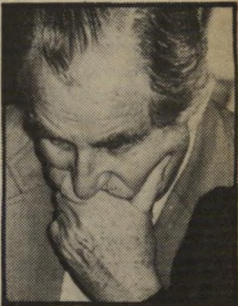
לגזענים, הירד!

כולנו התקוממו כאשר קיבל האו"ם את ההחלטה שקבעה כי הציונות היא צורה של גזענות. אנחנו גזענים? אינו מין השמצה זו הרי אנחנו סבלנו בעצמנו מן הגזענות, שקטלה מיליונים מבני-עמנו איך יכול מישוה להעלות על הדעת שאנחנו גזענים? מחנינו ומבוללים ובלא. גם במדינת-ישראל, זה קרה בנצרת-עלית.

ומאו פועלת החברה הישראלית ללא לאות, יומם ולילה, כדי להוכיח כי האו"ם צדק בהחלט. אין עוד מדינה בעולם, במיוחד ובמערב (אולי מלבד דרום-אפריקה) שבה ילדים בני-אדם להופיע על מירקע הטלוויזיה ולהצדיק שינויים מוכנים להכניס לשכונתם אנשים בני עם אחר, אורחי המדינה, מפני שהם נחותים, מסריחים, זרים. כיום זה יכול לקרות רק במדינת-ישראל, זה קרה בנצרת-עלית.

במדינות רבות (ובליהן גרמניה) דיבורים כאלה מהווים עבירה פלילית, ומובילים לכלא. גם במדינות אחרות, תחת-שוליווייה לא היתה מעזה להביאם. החברה ההגונה היתה מקיאה את הגזענים מקירבה.

בישראל זה אפשרי. זה קורה. גידור זאת לא גזענות אמיתית. זוהי תוצאה מצערת של הסיכסוך המתמשך בין ישראל והעולם הערבי. כבוא השלום זה יחלוף. אבל עכשיו זה קורה בתוך החברה היהודית עצמה. כאשר ראיתי את הסירטון על מצב הפלשים בישראל, התביישתי שאני ישראלי. מה שנאמר בסרט זה על היהודים השחורים (יש להם ריח מיוחד... תקומם וישיבים יחד בכיתה הם מסריחים... הם לא

הרצוג